

UPPFÖLJNING AV OCH INGRIPANDE I FRÅNVARO

- Här ges anvisningar om hur du förebygger, ingriper i och diskuterar frånvaro med elever och vårdnadshavare.
- Anvisningarna behandlar också planeringen av en intervention på grund av frånvaro.
- Anvisningarna fokuserar på hur frånvaro kan förebyggas och bygger bland annat på tekniker som används i kognitiv beteendeterapi, som man har funnit vara ett effektivt medel att ingripa i frånvaro
- Materialet består av:
 1. Frågor som ska avtalas om inom uppföljningen av frånvaro
 2. Förebyggande verksamhet
 3. Utredning av bakomliggande orsaker till frånvaron
 4. Psykoedukation i anknytning till frånvaro
 - 5.Handledning av föräldrar
 6. Exponering (tillbaka till skolan)
 7. Undervisningsarrangemang
 8. Mera i ämnet
- Dessutom finns frånvaroenkäten (SRAS-R) och interventionsmenyn på Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus' sidor om projektet LAPE för utveckling av barn- och familjetjänster, i helheten om special- och krävande nivå, www.socca.fi/pkslape

1. Frågor som ska avtalas om inom uppföljningen av frånvaro

- De vuxna i skolan ska jämlikt stöda varje elevs utveckling. En elev som ofta är frånvarande behöver ofta hela skolgemenskapens stöd. Eleven ska ges tid och plats att åter bli medlem i gemenskapen, man ska lyssna på eleven och eleven ska känna att man bryr sig. Riklig frånvaro är, oberoende av orsaken, alltid skadligt för skolarbetet.
 1. Sjukfrånvaro
 - eleven är sjuk
 - eleven vill inte/kan inte gå till skolan och vårdnadshavaren kvitterar som sjukfrånvaro
 2. Annan frånvaro med tillstånd
 - t.ex. läkarbesök under skoldagen
 - tillfälligt på grund av aktivitet
 - semesterresa med skolans tillstånd
 3. Frånvaro utan tillstånd
 - eleven vill/vågar/kan inte komma till skolan

Staden/skolan ska bestämma

- Hur följs frånvaro upp systematiskt och kontinuerligt i enheten? Vem ansvarar för uppföljningen? Vem har en helhetsbild av elevens frånvaro?
- Hur tolkar du modellens timgränser under till exempel ett läsår eller en termin?
- Samarbetet med andra, i synnerhet socialvården och barnskyddet
 - Hur kopplar du in dem på ett frånvarofall?
 - Hur samarbetar du yrkesövergripande vid ett frånvarofall?
- Undersökningar har visat att det viktigaste vid uppföljning av och ingripande i frånvaro är:
 1. Systematisk, kontinuerlig uppföljning av frånvaro
 2. Grundlig kartläggning av frånvarons orsaker och av elevens situation
 3. Smidigt sektorsövergripande samarbete

2. Förebyggande verksamhet

- Verksamhetsmodellen omfattar all slags frånvaro: olovlig frånvaro, oroväckande frånvaro som kvitterats av vårdnadshavarna och övrig oroväckande frånvaro.
 - Det är viktigt att redan tidigt utreda frånvaro.
 - Varje skola ska ha ett fungerande sätt att utreda frånvaro systematiskt och kontinuerligt.
 - Uppvisar elevens frånvaro något mönster?
- Närvaro kan förstärkas med den gemensamma elevvårdens medel genom att öka
 - elevernas och vårdnadshavarnas delaktighet i skolan
 - känslan av samhörighet
 - en positiv atmosfär
 - ett smidigt samarbete mellan hem och skola
 - vårdnadshavarnas förståelse av sin roll för att stöda elevens närvaro
 - informationen om hur skolan följer upp och pratar om frånvaro

3. Utredning av bakomliggande orsaker till frånvaron

- Utredningen täcker bakgrundsfaktorer och elevens helhetssituation.
 - Intervjua vårdnadshavarna och eleven.
 - Gör en frånvaroenkät (SRAS-R).
 - Utred till exempel också mobbning, inlärningssvårigheter, somatiska sjukdomar, som inte utreds med enkäten.
 - Utredningen ska vara så omfattande som möjligt.
- Bestäm tid för ett möte mellan parterna.
 - Gå igenom utredningen med eleven och vårdnadshavarna.
 - Diskutera om problem som anknyter till frånvaron.
 - Hjälp eleven och vårdnadshavarna att finna orsakerna till frånvaron.
 - Dryfta hur vårdnadshavarna kan hjälpa att lösa situationen.
 - Hur kan elevens skolgång stödas?
 - Vilka andra aktörer kunde hjälpa eleven och vårdnadshavarna?

4. Psykoedukation i anknytning till frånvaro

- Avsikten med psykoedukation är att hjälpa eleven och vårdnadshavarna att hitta de grundläggande orsakerna till frånvaron och inverkningarna av frånvaron.
- Det lönar sig att ge psykoedukation samtidigt åt eleven och vårdnadshavarna.
- I psykoedukation är det viktigt att komma fram till en gemensam uppfattning om orsakerna till frånvaron, samt om faktorer som påverkar frånvaron och inverkan av frånvaron (kunskap om situation och teori)
- Frånvaro är ofta förknippad med många socio-emotionala utmaningar.
 - På kort sikt kan frånvaron påverka skolprestationerna, relationerna till kamrater och familj samt självkänslan.
 - På lång sikt, bl.a. kan eleven hamna utanför studierna eller droppa ut helt, ha en avbrott i arbetshistoria, få kroniska ångest- och depressionssymptom, ha juridiska problem.
- Till följd av frånvaron kan många av elevens åldersenliga utvecklingsuppgifter äventyras, när eleven utesluter sig från normal vardag och från kamratrelationer
- Frånvaron ökar ofta vid övergångsskeden i skolgången och i puberteten.

PSYKOEDUKATION: tankar, känslor, handling, beteende

- Ta upp sambandet mellan tankar, känslor och handling.
- Fokusera på hur tankar och föreställningar hänger ihop med känslor och beteende.
 - Eleven kan till exempel lära sig att känna igen och normalisera ångestgivande tankar som kanske förklarar frånvaron.

PSYKOEDUKATION: undvikande beteende

- Det är vanligt att tanke- och handlingsmodeller som inte fungerar upprätthåller psykologiska problem, till exempel frånvaro.
- Vid frånvaro är det vanligt att eleven betar sig undvikande, vilket inte underlättar återgång till skolan, utan ofta förvärrar situationen.
 - I stället för att undvika borde eleven möta de besvärliga situationerna för att lära sig att uthärda dem och uppleva att man klarar dem.
 - Det är obekvämt, men inte omöjligt eller farligt att till exempel gå till skolan.

UNDVIKANDETS CIRKEL

5.Handledning av föräldrar

- Det är viktigt att föräldrarna identifierar sådant beteende hos sig själv som bidrar till att eleven återgår till skolan eller fortsätter att vara frånvarande.
- Föräldrarnas uppgift är att vara förebild i vardagen i hur man uthärdar svåra situationer och känslor och tala med barnet om hur man kan reda sig.
- Föräldrarna borde förstå barnets känslor och att de är äkta och skapa tilltro till att man klarar situationen.
 - ”Jag vet och förstår att det är svårt att gå till skolan när det känns illa, men jag tror att du klarar av det”
- Om barnet inte är i skolan, är det viktigt att ändå sköta skolrutinerna.
 - Barnet kan till exempel ta reda på skoluppgifter och syssla med dem en skoldags längd, inte spela eller göra något annat som känns roligare än skolarbetet.
- Föräldrarna ska hålla fast vid följderna för barnet av att inte gå till skolan och inte förstärka frånvaron.
- När eleven går till skolan ska föräldrarna uppmuntra, belöna och berömma.
- Även om barnet inte går till skolan en morgon, är det bra om föräldrarna under dagen uppmuntrar och ingjuter mod för att barnet ska ändra sig och gå till skolan ändå.

6. Exponering (tillbaka till skolan)

- Övning hjälper eleven att möta besvärliga situationer.
- Det är viktigt att föräldrarna stöder och förbinder sig till systematisk övning. Det är också viktigt att se till att eleven är motiverad och förbinder sig till planen och målen.
- Det är bra om skolan och hemmet tillsammans planerar exponeringen och delar upp målet i mindre bitar.
- Avsikten med exponeringen är att gå in i obekvämlighetszon med små steg.
 - Elevens tro på sig själv och på att klara av svåra situationer och känslor ökar.
 - Misslyckanden och bakslag är naturliga, till exempel efter ett lov kan oviljan mot skolgång förvärras och eleven återupptar frånvaron.
- Målet ska vara nåbart, mätbart, noggrant definierat och realistiskt och måluppfyllelsen ska vara schemalagd.
- Vid planeringen är det bra att i förväg fundera på hur negativa tankar och känslor som uppstår i de obekväma situationerna kan påverkas.
 - Slappna av.
 - Lugnande tankar, självprat.
 - Omarbeta skadliga tankar och föreställningar.
 - Gör plan för "Vad ska vi göra om..."
- Uppmuntra eleven att nå målen och belöna när målen nås.

7. Undervisningsarrangemang

- När frånvaron ökar ska du alltid göra en skild plan för att främja lärandet.
→ Redan lite frånvaro kan försämra elevens tro på sin inlärningsförmåga. Det är bra att särskilt planera hur eleven kan ta ifatt den missade kunskapen.
- Om frånvaron börjar hopa sig och situationen blir kritisk kan man i kommunen fundera på eventuella flexibla undervisningsarrangemang (kontakta vid behov skolans speciallärare eller en sakkunnig inom kommunen i frågor om särskilt stöd och pedagogiska frågor).
- När man skraddarsyr undervisningen är det bra att ta hänsyn till:
 - Arrangemanget är i regel tillfälligt och målet är att eleven ska integreras i klassen/gruppen.
 - Konkretisera inverkan av frånvaron och undervisningsarrangemangen, till exempel på bedömning och vitsord och skriv vid behov in i den individuella undervisningsplanen.

Läs mera:

- Albano, Anne Marie: [diaesitys tilaisuudessa Takaisin kouluun/Back to school – interventiot koulupoissaoloihin 3.10.2018](#)
- Autio, E. (2017): *Perhetekijöiden yhteys 8.-ja 9.-luokkalaisten itseraportoihin luvattomiin koulupoissaoloihin*. Pro gradu, Tampereen yliopisto.
- Bühler, M., Karlsson, A. & Österholm, T. (2018): *Lågaffektivt bemötande och problematisk skolfrånvaro*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Friberg, P., Karlberg, M., Sundberg Lax, I. & Palmér, P. (2017): *Hemmasittare och vägen tillbaka. Insatser vid långvarig skolfrånvaro*. Riga: Magelungen Utveckling AB och Columbus förlag.
- Kearney, C. (2008): *Helping School Refusing Children and Their Parents - A Guide for School-based Professionals*. New York: Oxford University Press.
- Ulmanen, S. (2017): *Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulmia koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 2289. Tampereen yliopisto.
- Virtanen, T. (2016): *Student Engagement in Finnish Lower Secondary School*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.